

FUNDACJA
DAJEMY
DZIECIOM
SIĘ

„Opieka prawna i piecza zastępcza nad dziećmi przybywającymi z Ukrainy z powodu wojny”

21 kwietnia 2022

r.pr. Agnieszka Kwaśniewska-Sadkowska

DZIECKO BEZ OPIEKI REGULACJE OGÓLNE

- Nie ma opiekuna formalnego w osobie rodzica lub ustanowionego przez sąd opiekuna prawnego.
- Może być pod opieką osoby dorosłej (osoby bliskiej, opiekuna zastępczego, osoby obcej), ale nie ma ona uprawnień do decydowania o dziecku.

PRAWO POBYTU W POLSCE - SPECUSTAWA

- a) obywatele Ukrainy, którzy przybyli do Polski w związku z działaniami wojennymi 24.02.2022 lub później i deklarują zamiar pozostania w Polsce (art. 2 ust. 1) oraz małżonkowie bez względu na obywatelstwo
- b) dziecko urodzone w Polsce przez matkę, która korzysta z legalnego pobytu, o którym mowa powyżej (art. 2 ust. 1)
- c) obywatele Ukrainy posiadający Kartę Polaka i członkowie ich rodzin, którzy przybyli do Polski w związku z działaniami wojennymi 24.02.2022 lub później i deklarują zamiar pozostania w Polsce (art. 2 ust. 2)

Uwaga! Nie obejmuje:

- rodziców ob. Ukrainy z pkt a!
- dzieci, które przebywały w Polsce 24.02.2022 r.

DZIECI BEZ OPIEKI ROZWIĄZANIA SPECUSTAWY

Opiekun tymczasowy (art. 25):

- dla dzieci bez opieki osób dorosłych odpowiedzialnych za niego zgodnie z prawem obowiązującym w Rzeczypospolitej Polskiej,
- ustanawiany przez sąd opiekuńczy właściwy dla miejsca zamieszkania/pobytu dziecka,
- w pierwszej kolejności wybierany wśród krewnych i powinowatych dziecka, ale mogą być też inne osoby dające rękojmię należytego wykonywania obowiązków opiekuna,
- dla kilku małoletnich (np. rodzeństwa) można ustanowić jednego opiekuna tymczasowego, jeżeli nie zachodzi sprzeczność między ich interesami.
- jeżeli małoletni przed przybyciem na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej byli umieszczeni w pieczy zastępczej na terytorium Ukrainy i przybyli wraz z osobą sprawującą nad nimi tę pieczę, sąd ustanawia tę osobę opiekunem tymczasowym dla wszystkich tych małoletnich.

DZIECI BEZ OPIEKI ROZWIĄZANIA SPECUSTAWY

Opiekun tymczasowy, o ile przy jego ustanowieniu nie określono inaczej zakresu jego praw i obowiązków, jest upoważniony do:

- reprezentowania małoletniego,
- sprawowania pieczy nad jego osobą i majątkiem.

Wniosek o PESEL może złożyć osoba sprawująca faktyczną pieczę nad dzieckiem!

Opiekun tymczasowy powinien uzyskiwać zezwolenie sądu opiekuńczego we wszelkich **ważniejszych sprawach**, które dotyczą osoby lub majątku małoletniego.

Nadzór nad realizacją praw i obowiązków opiekuna tymczasowego sprawuje ośrodek pomocy społecznej lub centrum usług społecznych albo inna jednostka organizacyjna wskazana przez wójta, burmistrza, prezydenta miasta właściwe ze względu na miejsce pobytu małoletniego.

Powiatowe centrum pomocy rodzinie zapewnia wsparcie przy sprawowaniu nadzoru nad realizacją praw i obowiązków opiekuna tymczasowego dla opiekunów zastępczych z Ukrainy przez jednostki opisane powyżej.

DZIECI BEZ OPIEKI ROZWIĄZANIA SPECUSTAWY

Ustanowienie opiekuna tymczasowego:

- Postępowanie o ustanowienie opiekuna tymczasowego może być wszczęte na wniosek lub z urzędu.
- Wniosek o wszczęcie postępowania zawiera:
 - 1) oznaczenie sądu, do którego jest skierowany;
 - 2) imię i nazwisko lub nazwę wnioskodawcy, jego adres zamieszkania lub pobytu albo siedziby, numer telefonu lub adres poczty elektronicznej;
 - 3) imię i nazwisko małoletniego, jego adres zamieszkania lub pobytu;
 - 4) imiona i nazwiska rodziców oraz nazwisko rodowe matki małoletniego bądź informację, że nie są one znane;
 - 5) płeć małoletniego;

DZIECI BEZ OPIEKI ROZWIĄZANIA SPECUSTAWY

Ustanowienie opiekuna tymczasowego:

6) datę i miejsce urodzenia małoletniego;

7) rodzaj oraz serię i numer dokumentu, stanowiącego podstawę przekroczenia granicy przez małoletniego, jeżeli występuje;

8) imię i nazwisko kandydata na opiekuna tymczasowego, jego datę urodzenia, adres zamieszkania lub pobytu oraz serię i numer dokumentu tożsamości albo informację o braku kandydata (sąd wzywa OPS do przedstawienia kandydata w ciągu 48 godzin);

9) imię i nazwisko oraz adres zamieszkania lub pobytu osoby sprawującej faktyczną pieczę nad małoletnim, jeżeli małoletni nie znajduje się pod pieczęcią kandydata na opiekuna tymczasowego;

10) osnowę wniosku.

DZIECI BEZ OPIEKI ROZWIĄZANIA SPECUSTAWY

Ustanowienie opiekuna tymczasowego:

Jeżeli we wniosku wskazano kandydata na opiekuna tymczasowego, podajemy stopień pokrewieństwa albo powinowactwa kandydata z małoletnim bądź informację o ich braku, a w przypadku osoby sprawującej faktyczną pieczę nad małoletnim - datę, od której piecza jest sprawowana.

Kandydat na opiekuna tymczasowego składa oświadczenie, że wyraża zgodę na tę funkcję oraz że nie zachodzą wobec niego okoliczności, o których mowa w art. 148 § 1 i 1a ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Klauzula ta zastępuje pouczenie organu o odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych oświadczeń.

DZIECI BEZ OPIEKI ROZWIĄZANIA SPECUSTAWY

Uprawnionymi do złożenia wniosku są:

- Straż Graniczna;
- wójt, burmistrz, prezydent miasta, starosta, marszałek województwa;
- prokurator;
- Policja;
- kierownicy jednostek organizacyjnych pomocy społecznej,
- przedstawiciele organizacji międzynarodowych lub pozarządowych zajmujących się udzielaniem pomocy cudzoziemcom;
- osoba sprawująca faktyczną pieczę nad małoletnim;
- osoba, która objęła faktyczną pieczę nad małoletnim po wjeździe przez małoletniego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i sprawuje ją w dniu złożenia wniosku;
- inne osoby lub podmioty, w ramach swoich zadań.

DZIECI BEZ OPIEKI ROZWIĄZANIA SPECUSTAWY

- W sprawie o ustanowienie opiekuna tymczasowego sąd orzeka w postępowaniu nieprocesowym po przeprowadzeniu rozprawy.
- Sąd rozpoznaje sprawę bezzwłocznie, nie później niż **w terminie 3 dni** od dnia wpływu do sądu wniosku lub powzięcia informacji o konieczności ustanowienia opiekuna tymczasowego.
- Sąd może dokonywać doręczeń zawiadomień i wezwań w sposób, który uzna za najbardziej celowy, kierując się sprawnością postępowania. Wezwanie lub zawiadomienie dokonane w ten sposób wywołuje skutki doręczenia, jeżeli jest niewątpliwe, że doszło ono do wiadomości adresata.
- Sąd przesłuchuje kandydata na opiekuna tymczasowego i osobę sprawującą faktyczną pieczę nad małoletnim oraz **wysłuchuje małoletniego**, jeżeli jego rozwój umysłowy, stan zdrowia i stopień dojrzałości na to pozwala, uwzględniając w miarę możliwości jego rozsądne życzenie.
- **W szczególnie uzasadnionych przypadkach**, jeżeli kandydat na opiekuna tymczasowego sprawuje faktyczną pieczę nad małoletnim, a okoliczności sprawy nie budzą wątpliwości co do prawidłowego wykonywania tej pieczy i dobro małoletniego się temu nie sprzeciwia, sąd może ograniczyć postępowanie dowodowe wyłącznie do dowodów z dokumentów i rozpoznać sprawę na posiedzeniu niejawnym.

DZIECI BEZ OPIEKI ROZWIĄZANIA SPECUSTAWY

- Odpis postanowienia sąd doręcza uczestnikom postępowania, właściwej gminnej i powiatowej jednostce pomocy społecznej.
- Postanowienie o ustanowieniu opiekuna tymczasowego jest skuteczne i wykonalne z chwilą jego ogłoszenia, a gdy ogłoszenia nie było, z chwilą jego wydania.
- W postępowaniu o ustanowienie opiekuna tymczasowego nie pobiera się opłat, a wydatki ponosi Skarb Państwa.
- Nie stosuje się przepisów o brakach formalnych i zwrocie pisma.

DZIECI BEZ OPIEKI ROZWIĄZANIA SPECUSTAWY

Opiekun tymczasowy (art. 25):

- W przypadku, gdy opiekun tymczasowy ma pod opieką więcej niż 15 dzieci, kierownik powiatowego centrum pomocy rodzinie zatrudnia w wymiarze co najmniej 8 godzin dziennie przez 5 dni w tygodniu, na każdą grupę 15 dzieci, liczoną począwszy od 16. dziecka, nad którym opiekun tymczasowy sprawuje opiekę, osobę do pomocy w sprawowaniu opieki.
- Powiat może zlecić zatrudnienie osoby do pomocy organizacjom pozarządowym prowadzącym działalność w zakresie wspierania rodziny, pieczy zastępczej lub pomocy społecznej lub osobom prawnym i jednostkom organizacyjnym działającym na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancji wolności sumienia i wyznania, jeżeli ich cele statutowe obejmują prowadzenie działalności w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej lub pomocy społecznej.

DZIECI BEZ OPIEKI ROZWIĄZANIA SPECUSTAWY

Art. 25a

- Małoletni obywatel Ukrainy, który przybył na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej bez opieki osoby sprawującej faktyczną pieczę nad nim, oraz małoletni obywatel Ukrainy, który przybył na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i przed przybyciem był umieszczony w pieczy zastępczej na terytorium Ukrainy, podlega wpisowi do ewidencji, zwanej dalej „ewidencją małoletnich”.
- Ewidencja małoletnich jest prowadzona przez ministra właściwego do spraw rodziny i powiatowe centra pomocy rodzinie za pomocą systemu teleinformatycznego umożliwiającego prowadzenie tej ewidencji, przekazywanie do niej danych, usuwanie z niej danych oraz udostępnianie z niej danych.

DZIECI BEZ OPIEKI ROZWIĄZANIA SPECUSTAWY

PIECZA ZASTĘPCZA (art. 27)

- Sąd może powierzyć pełnienie funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenie rodzinnego domu wobec dziecka spełniającego warunki z ustawy, obywatelowi Ukrainy, spełniającemu warunki z ustawy, który nie spełnia warunków dotyczących rodzin zastępczych lub prowadzących rodzinne domy dziecka w zakresie niezbędnych szkoleń.
- Sąd może **tymczasowo, nie dłużej jednak niż na 6 miesięcy**, powierzyć pełnienie funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenie rodzinnego domu dziecka wobec dziecka spełniającego warunki z ustawy, obywatelowi Rzeczypospolitej Polskiej, który nie jest wstępnym albo rodzeństwem dziecka, niespełniającemu warunku niezbędnych szkoleń.
- Kandydat do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka składa oświadczenie, że spełnia warunki, o których mowa w art. 42 ust. 1 pkt 1–4 oraz ust. 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Oświadczenie to składa się pod rygorem odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia.

DZIECI BEZ OPIEKI ROZWIĄZANIA SPECUSTAWY

PIECZA ZASTĘPCZA (art. 27)

- Dla placówek opiekuńczych, nie wlicza się umieszczonych w pieczy zastępczej dzieci będących obywatelami Ukrainy, spełniających warunki z ustawy.
- Nie ma standardowego ograniczenia umieszczenia dzieci poniżej 10 lat w pieczy instytucjonalnej, jeśli są obywatelami Ukrainy, spełniającymi warunki z ustawy. Ale dzieci poniżej 3 lat nie będą umieszczane w pieczy instytucjonalnej, chyba że z rodzeństwem, rodzicami lub ze względu na stan zdrowia.
- Pobyt w pieczy zastępczej dziecka będącego obywatelem Ukrainy, przebywającego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, którego pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest uznawany za legalny na podstawie art. 2 ust. 1, jest finansowany z budżetu państwa.

DZIECI BEZ OPIEKI ROZWIĄZANIA SPECUSTAWY

PIECZA ZASTĘPCZA ZMIANY

- Wojewoda, w szczególnie uzasadnionych przypadkach, może wydać zezwolenie na prowadzenie placówki opiekuńczo-wychowawczej, w której będą umieszczane wyłącznie dzieci będące obywatelami Ukrainy z ustawy, pomimo niespełnienia warunków dotyczących lokalu, m.in. jednej placówki na terenie, niełączenia z innymi jednostkami organizacyjnymi.
- Za zgodą wojewody oraz odpowiednio starosty lub marszałka województwa obywatele Ukrainy, spełniający warunki z ustawy, mogą pracować jako wychowawcy oraz opiekunowie dziecięcy (niespełniający warunków z ustawy o wspieraniu rodziny), psychologowie, pedagodzy w instytucjonalnych formach pieczy zastępczej lub u organizatora rodzinnej pieczy zastępczej pomimo niespełniania wymagań z ustawy o pracownikach samorządowych – w szczególności znajomość języka polskiego.
- Osoby te podobnie, jak rodzice zastępczy i opiekunowie tymczasowi będą składać stosowne oświadczenia o dawaniu rękojmi właściwej opieki nad dziećmi. Dotyczyć to będzie również wolontariuszy.

STATUS UCHODŹCY MAŁOLETNI BEZ OPIEKI

- W imieniu małoletniego bez opieki wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej składa kurator albo przedstawiciel organizacji międzynarodowej lub pozarządowej zajmującej się udzielaniem pomocy cudzoziemcom.
- W przypadku gdy małoletni bez opieki zadeklarował organowi Straży Granicznej zamiar złożenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej, organ występuje niezwłocznie do sądu opiekuńczego właściwego ze względu na miejsce pobytu małoletniego bez opieki z wnioskiem o:
 - a) ustanowienie kuratora do reprezentowania go w postępowaniu w sprawie udzielenia ochrony międzynarodowej,
 - b) umieszczenie go w pieczy zastępczej.
- Jeżeli małoletniemu bez opieki towarzyszy dorosły krewny w linii prostej drugiego stopnia lub w linii bocznej drugiego lub trzeciego stopnia, organ Straży Granicznej we wniosku może wskazać powierzenie pełnienia funkcji rodziny zastępczej temu krewnemu, jeżeli wyrazi on na to zgodę. Wniosek składa się z wnioskiem o zabezpieczenie w postaci roztoczenia pieczy nad małoletnim bez opieki na czas prowadzenia postępowania.
- Sąd ustanawia kuratora niezwłocznie, nie później jednak niż w terminie 3 dni od dnia otrzymania wniosku.
- Sąd rozpatruje wniosek o umieszczenie w pieczy zastępczej niezwłocznie, nie później jednak niż w terminie 10 dni od dnia jego złożenia.

STATUS UCHODŹCY MAŁOLETNI BEZ OPIEKI

Organ Straży Granicznej, który przyjął deklarację, doprowadza małoletniego bez opieki do rodziny zastępczej zawodowej pełniącej funkcję pogotowia rodzinnego lub placówki opiekuńczo-wychowawczej typu interwencyjnego.

Małoletni bez opieki przebywa w rodzinie zastępczej zawodowej pełniącej funkcję pogotowia rodzinnego lub placówce opiekuńczo-wychowawczej typu interwencyjnego do czasu wydania orzeczenia przez sąd opiekuńczy.

Szef Urzędu niezwłocznie po otrzymaniu wniosku o udzielenie małoletniemu bez opieki ochrony międzynarodowej podejmuje działania mające na celu odnalezienie jego krewnych.

Koszty pobytu małoletniego bez opieki w pieczy zastępczej oraz koszty opieki medycznej, od dnia złożenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej do zakończenia postępowania w sprawie udzielenia ochrony międzynarodowej decyzją ostateczną, są finansowane z budżetu państwa z części, której dysponentem jest minister właściwy do spraw wewnętrznych, ze środków będących w dyspozycji Szefa Urzędu.

KURATELA – KTO MOŻE ZOSTAĆ KURATOREM

- Kuratorem reprezentującym dziecko może być ustanowiony adwokat lub radca prawny, który wykazuje szczególną znajomość spraw dotyczących dziecka, tego samego rodzaju lub rodzajowo odpowiadających sprawie, w której wymagana jest reprezentacja dziecka lub ukończył szkolenie dotyczące zasad reprezentacji dziecka, praw lub potrzeb dziecka.
- Kuratorem może być także osoba posiadająca wyższe wykształcenie prawnicze i wykazująca znajomość potrzeb dziecka – gdy stopień skomplikowania nie wymaga adw./r.pr. W szczególnych okolicznościach także osoba bez wyższego wykształcenia prawniczego.
- Pełna zdolność do czynności prawnych, nie pozbawiona praw publicznych, nie skazana za określone przestępstwa (m.in. seksualne; niektóre na szkodę dziecka)
- Prawdopodobieństwo, że wywiąże się należycie z obowiązków.

KURATELA – KWESTIE FORMALNE

- Obowiązki kuratora z krio
 - Informacje na wniosek rodzica o przebiegu postępowania i podjętych czynnościach. O ile nie stoi temu na przeszkodzie dobro dziecka
 - uzyskuje od tego rodzica, informacje o dziecku, jego stanie zdrowia, sytuacji rodzinnej i środowisku, w zakresie niezbędnym do prawidłowej reprezentacji dziecka
 - nawiązuje z dzieckiem kontakt i informuje je o podejmowanych czynnościach, przebiegu postępowania i sposobie jego zakończenia oraz konsekwencjach podjętych działań dla jego sytuacji prawnej, w sposób zrozumiały i dostosowany do stopnia jego rozwoju (jeżeli rozwój umysłowy, stan zdrowia i stopień dojrzałości dziecka na to pozwala)
 - Zachowania tajemnicy z wyjątkiem wiarygodnych informacji o przestępstwach popełnionych na szkodę dziecka

KURATELA – KWESTIE FORMALNE

- Ustanie kurateli:
 - z chwilą zakończenia sprawy (reprezentacja przed sądami administracyjnymi?)
 - upełnoletnienia się dziecka
- Możliwość żądania przez sąd opiekuńczy wyjaśnień we wszelkich sprawach należących do zakresu kurateli oraz przedstawiania dokumentów związanych z jej sprawowaniem

DZIECI BEZ OPIEKI – ADOPCJA?

- Nie ma możliwości adopcji dzieci z Ukrainy. Dzieci te są w Polsce ze względów bezpieczeństwa. Gdy będzie to możliwe, wrócą do swojego kraju, gdzie o ich przyszłość walczą ich bliscy i krewni. Osoby te na pewno przejmą opiekę nad nimi, jak tylko będzie to możliwe.
- Formalno-prawnie, żeby przysposobić dziecko, trzeba przejść procedurę adopcyjną i kwalifikację w Ośrodku Adopcyjnym.
- Żeby dziecko mogło być adoptowane musi być sierotą lub jego rodzice muszą być pozbawieni władzy rodzicielskiej. Sytuacja dzieci uchodźców nie jest nam znana i nie mamy najczęściej żadnych dokumentów prawnych potwierdzających ich status prawny. Żeby adoptować dziecko z innego kraju – kraje te muszą mieć podpisane odpowiednie umowy. Umowa między Polską a Ukrainą zakłada, że adoptowanie dziecka przez polską rodzinę jest możliwe tylko za zgodą strony ukraińskiej.
- Memorandum między Ukrainą i rządami krajów przyjmujących dzieci także zabrania adopcji.

DZIECI BEZ OPIEKI – ADOPCJA?

Polityka UNHCR w zakresie adopcji dzieci uchodźców z 1995 roku

Zgodnie z polityką UNHCR adopcja nie jest możliwa w sytuacjach kryzysowych, np. wojny oraz nie powinna być przeprowadzana, jeśli:

- a. istnieje uzasadniona nadzieja na odnalezienie i połączenie rodzin w najlepiej pojętym interesie dziecka;
- b. nie minął rozsądny okres (zwykle co najmniej dwa lata) w jakim przeprowadzono wszystkie możliwe kroki w celu wyśledzenia rodziców lub innych pozostałych przy życiu członków rodziny;
- c. jest to wbrew wyrażonym życzeniom dziecka lub rodzica lub w najbliższej przyszłości jest możliwość powrotu dzieci, a opcje w kraju pochodzenia dziecka lepiej uwzględniałyby kwestie psychospołeczne i kulturowe dziecka niż adopcja w kraju azylu lub w państwie trzecim.